

وظایف والدین در تربیت جنسی نوجوانان از منظر اسلام

فاطمه شمسی^۱

چکیده:

غیریزه جنسی، همانند دیگر ابعاد انسان نیازمند تربیت است. از دیدگاه اسلام تربیت جنسی یعنی فراهم سازی زمینه های رشد و پرورش غیریزه جنسی به گونه ای که هم عفت جنسی حاصل شود و هم سلامت جنسی. در دیدگاه دین تربیت جنسی پیش از دوران بلوغ جنسی و تقریباً از آغاز تولد شروع می شود. تربیت جنسی کودک یکی از مهم ترین و حساس ترین حوزه های تربیت است؛ زیرا نقشی مهم در آینده و سعادت و شقاوت کودک دارد. سفارش های اسلام برای تربیت جنسی کودک به سه دوره مهم زندگی او مرتبط است: الف. بعد از تولد و پیش از ممیز شدن. ب. پس از ممیز شدن کودک و قبل از رسیدن سن بلوغ. ج. دوران بلوغ و پس از آن. ادله متعدد قرآنی و روایی بیان می کند که بر والدین واجب است که تدابیر آموزشی و پرورشی را به نحوی سامان دهند تا فرزندان پس از تکلیف به احکام دینی ملتزم باشند و با مخالفت احکام شرعی دچار عقوبت اخروی نشوند. شیوه آموزش در خانواده به دو طریق مستقیم و غیر مستقیم تقسیم می شود. خانواده که به تعبیری، فراتر از محدوده پدر و مادر و خواهر و برادر است، می تواند در انتقال و شناسایی هویت جنسی به فرزندان مؤثر باشد. شیوه مستقیم یعنی آموزش نحوه معاشرت و تعامل صحیح در فامیل به صورت تذکر به فرزندان، برای حفظ محدوده روابط با جنس مخالف در فامیل و سپس هدایت دختران در جمع زنان و دختران فامیل و هدایت پسران در کنار مردان و پسران فامیل صورت پذیرد. در شیوه غیر مستقیم یعنی جدا کردن اتاق پسران از دختران در اسلام توصیه شده است. بنابراین والدین و مربی از روش های مستقیم و غیر مستقیم برای تربیت جنسی فرزندان و مربیان استفاده کنند.

کلید واژه: آموزش..تربیت. تربیت اسلامی. تربیت جنسی. وظیفه والدین

^۱ طلب سطح دو حوزه علمیه بردسیر

مقدمه:

غیریزه جنسی، همانند دیگر ابعاد انسان نیازمند تربیت است و هر فرهنگ و ایده‌ای، نوع خاصی از تربیت را در پیش می‌گیرد. از دیدگاه اسلام تربیت جنسی یعنی فراهم سازی زمینه‌های رشد و پرورش غیریزه جنسی به گونه‌ای که هم عفت جنسی حاصل شود و هم سلامت جنسی. در دیدگاه دین تربیت جنسی پیش از دوران بلوغ جنسی و تقریباً از آغاز تولد شروع می‌شود. بر همین اساس تامین این اهداف در هر دوره سنی نیازمند اقدامات و تدبیرهای خاصی است که در متون دینی به آنها پرداخته شده است. موضوع تربیت جنسی کودکان از دغدغه‌های اصلی و مهم والدین و مربیان است. در موارد بسیاری مشاهده شده که رفتار غلط مربیان و والدین در این زمینه، تبعات جبران ناپذیری را بر روح و ذهن کودکان باقی گذاشته است به گونه‌ای که آثار آن در سنین بزرگسالی هم وجود داشته است. مهم ترین وظیفه پدر و مادر آن است که با تربیت صحیح و مراقبت از فرزندان خویش، آنها را در مسیر فطرت الهی نگه دارند. امام سجاد علیه السلام در بیانی شیوا، تربیت فرزندان را مسئولیتی اجتناب ناپذیر بر می‌شمارد و می‌فرماید: حق فرزند بر تو آن است که بدانی نیک و بد او در این جهان به تو بستگی دارد و تو به تربیت نیکو و هدایت او به سوی خدا و یاری او بر طاعت الهی مسئول هستی!

رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره تباہ ساختن حقوق و حدود خانواده می‌فرماید: «ملعونُ ملعونُ من ضيّعَ من يعولُ»^۱ ملعون است، ملعون است! هر که خانواده اش را ضایع سازد. خداوند می‌فرماید: «يا ايها الذين آمنوا قوا انفسكم و اهليكم نارا»^۲ ای کسانی که ایمان آورده اید، خود و خانواده تان را از آتش بر حذر دارید.

اهمیت تربیت فرزندان آنچنان مهم است که حتی اگر کسی از تربیت خویش عاجز باشد، باز هم مکلف به تربیت خانواده اش است. امام صادق علیه السلام در این باره می‌فرماید: هنگامی که این آیه نازل شد: «ای کسانی که ایمان آورده اید، خود و خانواده تان را از آتش بر حذر دارید.» مردی از مسلمانان گریست و گفت: من از خودم عاجز هستم، چگونه درباره خانواده ام

^۱ مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۲، ص ۷۵-۷۶

^۲ کلینی، کافی، ج ۴، ص ۱۲

^۳ سوره تحریم، آیه ۶

مکلف هستم؟ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: برای تو کافی است که آنها را به آنچه که به آن امر شده ای، توصیه کنی و از آنچه نهی شده ای، برحدار داری.^۱ بنابراین، تربیت نیکوی فرزندان برای به دست آوردن مکارم اخلاقی، از وظایف بسیار مهم پدران و مادران است.

الف-مفهوم شناسی

۱-تربیت در لغت

معنی تربیت در لغت: تربیت در زبان فارسی به معانی پروردگاری، آداب و اخلاق را به کسی یاد دادن، آموختن و پروردگاری کودک تا هنگام بالغ شدن به کار رفته است. از کتاب‌های لغت اصیل و معتبر، استفاده می‌شود که واژه «تربیت» با دو ماده لغوی «ربو» و «ربب» مرتبط است. ریشه ربب به معانی گوناگونی مانند: حضانت (در دامان خود پروردگاری) حفظ و مراعات و سرپرستی^۲ اصلاح و بر عهده گرفتن کاری^۳ و همراهی با آن و ایجاد چیزی و به تدریج^۴ تکامل بخشیدن آن به کار رفته است. ریشه رب و در معانی ای مانند: زیادت، رشد و نمو و علو به کار رفته است.^۵

کلمه تربیت مصدر باب تفعیل است که به دلیل معتدل و ناقص بودن ریشه لغوی آن، مصدرش همانند «تزکیه» بر وزن «تفعله» آمده است. نویسنده عرب زبان کتاب النظام التربوي فی الاسلام^۶ با استناد به برخی کتاب‌های لغوی معتبر، تصريح کرده است: تربیت در لغت، از ماده «ربب» است با مراجعه اجمالی به کلمات لغویان آشکار^۷ می‌گردد که واژه «تربیت» دارای دو ریشه لغوی «ربو» و «ربب» است. دو دیدگاه مهم را به طور اختصار بیان می‌کنیم:

^۱ طبرسی، مشکاة الأنوار فی غر الأخبار، ج ۱، ص ۳۶۵

^۲ دهخدا، لغتنامه دهخدا، ج ۴، ص ۵۷۷

^۳ فرهیحی، العین، ج ۸، ص ۲۵۷.

^۴ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۴۰۱.

^۵ ابن فارس، معجم مقاييس اللغة، ج ۲، ص ۳۸۲.

^۶ همان، ج ۲، ص ۴۸۳. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۴، ص ۳۰۴.

^۷ ربی ربی تربیة مانند ذیک زیک یزیک ترکیه.

^۸ ازهري، تهذیب اللغة ص ۴۱.

دیدگاه اول: راغب در مفردات می نویسد:(الرب فی الاصل التربیة...، ربیت الولد من هذا (ربو)، قیل: اصله من المضاعف فقلب تحفیفا) ظاهر کلام راغب استفاده^۱ می شود «تربیت» از ربو مشتق شده است، نه از «ربب» مضاعف بنابراین، از نظر ایشان «ربو»^۲ ریشه اصلی و اوّلی واژه تربیت است.

دیدگاه دوم: ابن منظور در لسان العرب می نویسد: {ترَبَّبَهُ وَارْتَبَهُ وَرَبَّاهُ تَرْبِيَةٌ} على تحويل التضعيف و تربّاه على تحويل التضعيف ايضاً^۳

زبیدی در تاج العروس نقل کرده است: {رَبُّ الْوَلَدِ وَالصَّبِيِّ يَرْبِّهِ رَبَّاهُ... كَرِبَّهُ تَرْبِيَّا... وَ رَبَّاهُ تَرْبِيَةً} على تحويل التضعی از کلام ابن منظور و زبیدی که گفته اند «رَبَّاهُ تَرْبِيَةٌ» على تحويل التضعیف استفاده می شود «رَبَّی» در اصل «رَبَّی» و مضاعف بوده که به دلیل ایجاد سهولت در تلفظ و تخفیف حرف باء دوم تحويل و تبدیل به حرف عله یاء شده و در نهایت، مصدر آن به دلیل معتل بودن فعل «رَبَّی» بر وزن تفعله آمده است. (رَبَّی رَبِّی تَرْبِيَةً)

به نظر می رسد از دو دیدگاه مذکور، دیدگاه دوم صحیح و قابل دفاع علمی است؛ زیرا تبدیل یکی از حروف کلمه مضاعف به حرف عله در علم صرف براساس قاعده وقانون است واژین رو، در زبان عربی دارای شواهد متعددی است. قاعده صرفی بر صحت دیدگاه دوم هستند که «ربب» ریشه اصلی و اوّلی «تربیت» و «ربو» ریشه فرعی و ثانوی آن است. به نظر می رسد افرادی که «ربو» را به عنوان ریشه واژه تربیت ذکر می کنند. ریشه فرعی و ثانوی آن را ملاک قرار می دهند، ولی افرادی که «ربب» را به عنوان ریشه «تربیت» ذکر کرده اند، ریشه اصلی و اوّلی آن قبل از حدوث تغییرات در آن را مورد توجه قرار داده اند.

۲- تربیت در اصطلاح

افلاطون(۴۲۷-۳۴۶ ق.م) در تعریف تربیت گفته است : تعليم و تربیت عبارت است از کشف استعدادهای طبیعی و شکوفا ساختن آنها.^۴

^۱ راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، ج ۱، ص ۲۱۳

^۲ طباطبایی صرف ساده، ص ۲۰.

^۳ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۴۰۲

^۴ الزبیدی، مرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، ج ۲، ص ۴۳۶.

^۵ کاردان، فلسفه تعليم و تربیت ، ج ۱، ص ۱۷۳-۱۷۶.

ارسطو(۳۸۴-۳۲۲ ق.م) نیز تربیت را مجموعه ای از اعمالی دانسته است که به وسیله خانواده

یا دولت برای ایجاد فضایل اخلاقی و مدنی در افراد صورت می پذیرد دانسته است!

فارابی (۳۳۹-۲۶۰ ق.) در تعریف تربیت بیان داشته است که : تعلیم و تربیت عبارت است از هدایت فرد به وسیله فیلسوف و حکیم برای عضویت در مدینه فاضله به منظور دستیابی به سعادت و کمال اول در این دنیا و کمال نهایی در آخرت!

ابن سینا (۳۷۳ یا ۴۲۸ - ۴۵۰ ق.) در تعریف تربیت گفته است : تعلیم و تربیت عبارت است از برنامه ریزی و فعالیت محاسبه شده در جهت رشد کودک ، سلامت خانواده و تدبیر شئون اجتماعی برای وصول انسان به کمال دنیوی و سعادت جاویدان الهی.^۳

شهید مطهری: در تعریف تربیت اینگونه بیان می کند : تربیت عبارت است از پرورش دادن، یعنی استعدادهای درونی ای را که بالقوه در یک شیء موجود است به فعلیت درآوردن و پروردن. و لهذا تربیت فقط در مورد جاندارها یعنی گیاه و حیوان و انسان صادق است و اگر این کلمه را در مورد غیرجاندار به کار ببریم به طور کنایه به کار برده ایم، نه اینکه به مفهوم واقعی، آن شیء را پرورش داده ایم.

تربیت عبارت است از عملی که قوای جسمانی و روانی و عقلی انسان را شکوفا ساخته تا آن قوا با نظام و سازمان ویژه ای با استمداد از درون و متبری و به مدد کوشش های او به میزان توانایی و استعدادهای خود رشد و پیشرفت نماید.^۴

ج) تربیت عبارت است از رفع موانع و ایجاد مقتضیات برای آنکه استعدادهای انسان در جهت کمال مطلق شکوفا شود. تربیت عبارتست از فرآیند اثرباری و اثربذیری که میان مرتبی و متربی به منظور ایجاد صفتی یا تغییر و اصلاح در شخصیت متربی برقرار می شود.^۵

^۱ همان، ص ۱۷۳-۱۷۸. (انی تعریفی به گونه یا غایت ادم رانه است).

^۲ همان، ص ۳۸۴.

^۳ همان، ص ۶۱-۴۷۴.

^۴ مرتضی مطهری، مجموعه آثار ص ۸۹

^۵ بارق، اسلام و تعلیم و تربیت، ص ۱۰.

^۶ مصطفی دلشاد تهرانی، سیری در تربیت اسلامی، ص ۲۴

^۷ گروه علوم تربیتی موسسه آموزشی و پژوهشی؛ امام خمینی، مجموعه مقالات تربیتی، قم، موسسه امام خمینی ، ۱۳۸۸، اول، ص ۵۷

لخت شدن در برابر کودکان، از دو جهت، تأثیر نامطلوبی بر آنها دارد: از یک طرف، حیای آنها را از بین می برد و از طرف، دیگر باعث تحریک جنسی کودکان می شود. این مسئله، در مورد لخت کردن کودکان و دیدن عورت آنها نیز مطرح است.

امام صادق علیه السلام می فرماید: {بَئْسَ الْبَيْتُ الْحَمَّامُ يَهْتَكُ السِّترَ وَ يَبْدِي الْعُورَةَ وَ نَعْمَ الْبَيْتُ الْحَمَّامُ يَذْكُرُ حَرَّ النَّارِ وَ مِنَ الْآدَابِ أَنْ لَا يَدْخُلَ الرَّجُلُ وَلَدَهُ مَعَهُ الْحَمَّامُ فَيَنْظُرُ إِلَى عورته}۾

بدترین جای خانه حمام است؛ چرا که باعث پرده دری و آشکار شدن عورت است. و از طرف دیگر، حمام جای خوبی است؛ چرا که آتش جهنم را به یاد انسان می آورد و ادب حکم می کند که مرد، پرسش را با خود حمام نبرد تا چشم فرزندش به عورت پدر نیفتند.

در این حدیث، امام صادق علیه السلام یک روش دیگری برای پیشگیری از تحریک کودکان را بیان می کنند که آن، خود داری از بردن فرزندان با خود به حمام و لخت شدن در برابر آنهاست.

امام صادق علیه السلام به نقل از پیامبر خدا صلی الله علیه وآلہ وسلم فرمود: {لَا يَدْخُلُ الرَّجُلُ مَعَ ابْنِهِ الْحَمَّامَ فَيَنْظُرُ إِلَى عورته، وَ قَالَ: لَيْسَ لِلَّوَالِدَيْنِ أَنْ يَنْظُرَا إِلَى عَوْرَةِ الْوَالِدِ ، وَلَيْسَ لِلَّوَالِدِ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى عَوْرَةِ الْوَالِدِ}.۷

مرد نباید پرسش را با خود به حمام ببرد تا به عورت او نگاه کند، و فرمود: والدین، حق ندارند به عورت فرزندشان نگاه کنند و فرزندان، حق ندارند به عورت والدین خود نگاه کنند». همچنین پیغمبر خدا صلی الله علیه وآلہ وسلم در این زمینه فرمود: {رُفِعْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي صَغْرَى وَعَلَىٰ خَرَقَةٍ وَقَدْ كُشِّفَتْ عَوْرَتَىٰ ، فَقَالَ : غَطُوا حُرْمَةَ عَوْرَتِهِ فَإِنَّ حُرْمَةَ عَوْرَةَ الصَّغِيرِ كَحُرْمَةِ عَوْرَةِ الْكَبِيرِ ، وَلَا يَنْتَظِرُ اللَّهُ إِلَى كَاشِفِ عَوْرَةِ ..}۸ در خودسالی ام مرا خدمت پیامبر خدا صلی الله علیه وآلہ وسلم بردند . پاره لباسی بر تنم بود و عورتم آشکار شد. ایشان فرمود: حريم عورتش را بپوشانید که حرمت عورت کودک ، همانند حرمت عورت بزرگ سال است و خداوند ، به آشکار کننده عورت نگاه نمی کند.

۱ شیخ صدوق، من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۱۱۵؛ مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۶، ص ۷۷.

۲ کلبی، کافی، ج ۶، ص ۵۰۳؛ شیخ صدوق، من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۱۱۵؛ حرمعلی، وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۵۶.

۳ حاکم نیشابوری، المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۲۵۷، المتقی، کنز العلما، ج ۷، ص ۳۲۰.

الإمام الباقر عليه السلام : { كان على بن الحسين عليه السلام إذا حضر ولادة المرأة قال : أخرجوا من في البيت من النساء ؛ لا تكون المرأة أول ناظر إلى عورتها } امام باقر عليه السلام می فرماید: امام زین العابدین عليه السلام همواره وقتی هنگام زایمان زن فرا می رسید ، می فرمود: زنانی را که در اتاق هستند ، بیرون کنید تا نخستین نگاه زنان ، نگاه به عورت نباشد؟

۷- نحوه لباس پوشاندن

حضرت علی علیه السلام می فرماید: روزی در بقیع با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نشسته بودم. زنی سوار بر مرکب از آنجا می گذشت که ناگهان از روی مرکب به زمین افتاد. حضرت رسول، روی خود را به جانبی دیگر گرداند. به آن حضرت گفتند: آن زن شلوار به پا دارد. پیامبر صلی الله علیه و آله سه بار فرمودند: خدایا، عفو و بخشش خود را شامل حال زنانی قرار ده که شلوار به پا می کنند. ای مردم شلوار برای پوشش، بهترین لباس است. زنانتان، هنگام خروج از منزل، خود را با شلوار حفظ کنند.^۳

به علت خصوصیت های جسمانی، تفاوت نوع پوشاندن لباس های مناسب با جنسیت دختر به دختران و لباس های مناسب پسر به پسران؛ برای پیدا شدن هویت صحیح جنس در میان دختران و پسران، بسیار پر اهمیت است. تأثیر والدین و خانواده در پذیرش نقش جنسی از طرف فرزند در درجه اول اهمیت قرار دارد؛ زیرا والدین به آنها یاد می دهند که چگونه باشند و چه ویژگی هایی را به عنوان دختر یا پسر بودن حفظ کنند. بنابراین، باید از پوشاندن لباس دختران به پسران و از پوشش های پسرانه برای دختران پرهیز کرد. عادت دادن دختران به پوشیدن چادر و روسربی، کمک مؤثری برای رسیدن به این هدف می کند.

^۱ شیخ صدوق، من لا يحضره الفقهی : ج ۳، ص ۶۰۵ ، کلینی، الکافی: ج ۶، ص ۱۷، ح ۱ ، طوسی، تهذیب الأحكام: ج ۷، ص ۴۳۶ ،

^۲ فیضی کاشانی، الواوی : ج ۲۲۳ ص ۱۳۱) یعنی اولین کسی که به او نگاه می کند و نگاهش به عورت کودک می افتد ، زن نباشد ؛ چرا که آنان، نخست به عورت نگاه می کنند تا بدانند پسراست یا دختر؛ بلکه شایسته است اولین بار، نگاه مرد به نوزاد بیفتند و به غیر عورت او نگاه کند).

^۳ مجلسی، بحار الانوار، ج ۲، ص ۵۶

نتیجه گیری

تربیت جنسی، فرایند کمک و یاری رسانی به مترّبی، در دوره‌های کودکی، نوجوانی و جوانی؛ از سوی مرّبی، به منظور جهت‌گیری مناسب جنسی و جلوگیری از انحرافات جنسی از سوی دیگر میباشد.

اولیای مترّبی را طوری تربیت میکنند که در دوران بلوغ مرتکب گناه جنسی نشود و از نابهنجاریهای شهوی او پیشگیری نمایند. برخی از روش‌های تربیت جنسی عام بوده و برخی در فضای خانواده می‌باشند. با توجه به اینکه غریزه جنسی فعال است و زمینه انحراف در آن وجود دارد، بیشتر روش‌های تربیت جنسی بازدارنده می‌باشند و به جنبه پیشگیری از انحرافات جنسی نظر دارند. این امر در حالی است که در تربیت در عرصه‌های غیرغریزی چنین نیست و جنبه‌های اثباتی غالبی دارند.

با توجه به اهمیت بیشتر به روش‌های پیشگیرانه در ساحت تربیت جنسی، به نظر میرسد که بتوان به رجحان کلیه روش‌هایی که در پیشگیری از انحرافات جنسی فرزندان نقش دارد، نظر داد؛ هر چند آن روش به صورت مصّرح در ادله اسلامی نیامده باشد.

در مجموع، روش‌های تربیت جنسی به استفاده مشروع از غریزه جنسی مترّبی و پیشگیری از گناهان جنسی ناظر هستند و به قرار گرفتن مطلوب این غریزه و تربیت بهینه آن تأکید دارند. سفارش‌های اسلام برای تربیت جنسی کودک به سه دوره مهم زندگی او مرتبط است:

الف. بعد از تولد و پیش از ممیز شدن.

ب. پس از ممیز شدن کودک و قبل از رسیدن سن بلوغ.

ج. دوران بلوغ و پس از آن.

ادله متعدد قرآنی و روایی بیان می‌کند که بر والدین واجب است که تدبیر آموزشی و پرورشی را به نحوی سامان دهند تا فرزندان پس از تکلیف به احکام دینی ملتزم باشند و با مخالفت احکام شرعی دچار عقوبت اخروی نشوند. بنابرین تربیت جنسی فرزندان و قرار دادن غریزه جنسی در مسیر صحیح کنترل و ارضاء بر والدین، واجب است. هر چند فرزندان پیش از بلوغ تکلیفی در مسائل جنسی ندارند اما برای تثبیت و نهادینه کردن ارزش اسلام در مسائل جنسی، والدین باید اقدامات مراقبتی و تربیتی خود را پیش از بلوغ ترتیب دهند.

منابع:

*قرآن

- ۲-ابن بابویه(شیخ صدوق)، محمد بن علی، الخصال، محقق ، مصحح: علی اکبر غفاری، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۶۲.
- ۳-_____، عيون أخبار الرضا عليه السلام، ترجمه حمیدرضا مستفید، علی اکبر غفاری، تهران: نشر صدوق، ۱۳۷۳
- ۴-ابن فارس بن زکریا ابوالحسین، احمد، معجم مقایيس اللげ، قم: مکتب الاغلام الاسلامی، ۱۴۰۴ ق.
- ۵-ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دارصادر، ۱۴۱۴ ق.
- ۶-ازهري، محمد بن احمد، تهذیب اللげ، تهران: انتشارات صادق، ۱۳۸۲.
- ۷-اعرافی، علیرضا، موسوی، سید نقی، تربیت فرزند با رویکرد فقهی، موسسه اشراق و عرفان ۱۳۹۵.
- ۸-الزبیدی، مرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، بیروت: الدار مکتبه الحیا، ۱۴۱۴.
- ۹-المتقی، علی ابن حسام الدین، کنز العلما ، قم: انتشارات دارالحدیث، ۱۳۷۴.
- ۱۰-امینی، ابراهیم، اسلام و تعلیم و تربیت، تهران: انتشارات بوستان، ۱۳۶۸
- ۱۱-بارق، سید محمد ، اسلام و تعلیم و تربیت، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، ۱۳۸۵.
- ۱۲-بیهقی، احمد بن حسین، السنن الکبری ، لبنان: بیروت: دار الكتب العلمیة، ۱۴۲۴
- ۱۳-پورامینی، محمد باقر، تربیت جنسی در سیره نبوی، قم: گروه پژوهش تعلیم و تربیت اسلامی، ۱۳۸۳ .
- ۱۴-حاکم نیشابوری، المستدرک علی الصحیحی، بیروت لبنان: دارالمعرفة للطبعاء و النشر، ۱۴۱۸.
- ۱۵-حرّ عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم: انتشارات آل البيت، ۱۴۱۴.
- ۱۶-حویزی، عبدالعلی بن جمعه، نورالثقلین، قم: مطبوعه العلمیه، ۱۳۸۳
- ۱۷-دلشداد تهرانی، مصطفی، سیری در تربیت اسلامی، تهران: انتشارت دریا، ۱۳۹۳.
- ۱۸-دهخدا، فرهنگ دهخدا، ناشر: دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
- ۱۹-رستمی، مهتاب، بررسی دیدگاه دانشجویان درباره چگونگی افزایش آگاهی جنسی جوانان دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه، مجموعه مقالات دومین کنگره سراسری آسیب شناسی خانواده در ایران، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۴.

- ٢٠- رمانی، عبدالله بن عیسی، ثلاث رسائل فی نظریة الجنس، قاهره مصر: دار المعارف، ١٣٨٧
- سيوطى، عبدالرحمن بين ابى بكر، الدرالمنثور، بغداد: مكتب الجعفرى، ١٣٧٧
- ٢١- شيخ صدوق، من لايحضره الفقيه، مصحح: غفارى، على اكبر، قم: دفتر انتشارات اسلامى وابسته به جامعه مدرسین حوزه علميه قم، ١٣٦٣.
- ٢٢- شيويارى، فرهاد، صفريانى، آرزو، تربیت جنسی کودک و نوجوان ، تهران: انتشارات اذر فر، ١٣٩٦
- ٢٣- ضرابی، عبدالرضا، مجموعه مقالات تربیتی: تربیت دینی، اخلاقی و عاطفى، قم: موسسه امام خمینی ، ١٣٨٨
- ٢٤- طباطبایی، سید محمدرضا، صرف ساده(بضميمه صرف مقدماتی)، قم: انتشارات دارالعلم، ١٣٨٨
- ٢٥- طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، تهران: انتشارات حبیب، ١٣٨٦
- ٢٦- _____، مشکأة الأنوار فی غرر الأخبار، نجف: المكتبه الحيدريه، ١٣٨٥
- ٢٧- طوسی، ابو محمد جعفر بن حسن، تهذیب الأحكام، تهران: دار الكتب الإسلامية، ١٣٦٤
- ٢٨- _____، التبیان فی تفسیر القرآن، تحقيق احمد قصیر عاملی، بيروت، دار احياء التراث العربي، بي تا.
- ٢٩- فراهیدی، خلیل بن احمد، العین(محقق، مهدی مخزومی، ابراهیم سامرایی)، قم: نشر هجرت، ١٤٠٩.
- ٣٠- فیض کاشانی، محمد بن مرتضی، الواقی، اصفهان، مکتبه أمیر المؤمنین، ١٣٦٥، ش.
- ٣١- کارдан، علی محمد، پ، فلسفه تعليم و تربیت ، تهران: دفتر انتشارات سمت، ١٣٧٨.
- ٣٢- کوفی، اشعث بن محمد، الجعفریات ، تهران: مکتبه نینوی الحدیثة، بي تا
- ٣٣- کلینی، محمد، کافی، ناشر: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، ١٤٢١، ق.
- ٣٤- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ناشر: دارالکتب الاسلامیه، ١٣١٥
- ٣٥- مطہری، مرتضی، مجموعه آثار ناشر: صدراء، ١٣٩٣.
- ٣٦- مکارم شیرازی ، ناصر، تفسیر نمونه، قم: انتشارات دارالکتب اسلامی، ١٣٧٠.
- ٣٧- موحدی النکرانی، محمد فاضل، انصاری، قدرت الله، انصاری ، موسوعه احکام الاطفال و ادلتها، مقارنه تفصیلیه بین مذهب الامامیه و المذاهب الاخرى، تهران: مركز فقهی ائمه اطهار عليهم السلام، ١٤٢٩.
- ٣٨- نوری طبرسی، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل ، قم: انتشارات مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، ١٤٠٣.